

Nhà vệ sinh: chuyện nhỏ nhưng không hề nhỏ

PHƯƠNG LAN

Cái chuyện có từ lúc khai thiên lập địa, thuộc vào bản năng, đó là chuyện chất thải từ con người. Thuở hồng hoang đất rộng người thưa, việc bài thải ấy chỉ như hạt cát trên sa mạc, đến nay thì đã khác nhiều lắm!

Những thời điểm "cách mạng" của nhà vệ sinh (NVS)

Song hành với tiến hóa của loài người, việc bài thải ấy đã không còn là chuyện nhỏ. Mọi giới, từ các nhà khoa học đến chính trị đều quan tâm để giải quyết vấn đề này cho hành tinh xanh hơn.

• Khoảng thế kỷ 26 trước công nguyên: NVS dội nước được cư dân Indus (lưu vực sông Indus Ấn độ, nay thuộc Pakistan) sử dụng đầu tiên, ở đây NVS

NVS bằng đá, thế kỷ thứ 8 trước công nguyên được tìm thấy ở Jerusalem, Israel

NVS đầu thế kỷ 20, ở sa mạc Arizona, Mỹ

có ở hầu hết mọi gia đình và được kết nối với hệ thống thoát nước tinh vi.

• Khoảng thế kỷ 18 trước công nguyên: NVS dội nước được tạo dựng ở Knossos - Hy Lạp.

• Thế kỷ thứ 9 trước công nguyên: NVS dội nước có ở đảo Bahrein, vùng biển Saudi Arabia.

• Thế kỷ thứ 1 đến thứ 5 sau công nguyên: NVS dội nước được dùng rộng rãi ở La Mã

• Năm 69 sau công nguyên: Vespasianus - Hoàng đế La Mã, lần đầu tiên thu thuế NVS.

• Năm 1214: NVS công cộng đầu tiên được xây dựng bởi những người lang thang ở châu Âu.

• Năm 1596: John Harington, bậc thầy về kỹ thuật người Anh, đã công bố sáng chế NVS có bồn dội nước (W.C

- water closet). Ông đã thiết kế 1 WC cho mẹ đỡ đầu là nữ hoàng Elizabeth đệ I của Anh tại cung điện Richmon, nhưng WC thời đó quá ồn khi sử dụng nên bà từ chối dùng.

• 1668: chính quyền thành phố Paris ra lệnh buộc mọi nhà phải có NVS.

• 1738: J. F. Brondel người Anh sáng chế ra một loại van cho WC.

• 1739: lần đầu tiên NVS nam và nữ được xây tách biệt riêng ở Paris.

• 1775: Alexander Cummings (Thợ đồng hồ người Xcốt-len) sáng chế ra bồn cầu có "cổ thoát" dạng chữ S chống bốc mùi và được sử dụng cho đến ngày nay.

• 1824: có NVS công cộng đầu tiên ở Paris.

NVS công cộng cổ xưa ở thành phố cảng Ostia Antica, La Mã

• 1859: NVS của nữ hoàng Victoria được trang trí bằng vàng ở lâu đài Ehrenburg ở Đức và chỉ riêng Bà được sử dụng.

• 1880: công ty Thomas Crapper xây NVS theo kiểu do Giblin's thiết kế và đăng ký độc quyền. Sau khi được độc quyền, từ Crapper được ngầm hiểu là NVS dội nước (flush toilets) mặc

dù Thomas Crapper (Thợ ống nước ở Anh) không phải là người đầu tiên sáng chế ra.

- 1883: NVS bằng sứ đầu tiên được làm bởi Thomas Twyford (Thợ gốm sứ ở Anh) cho nữ hoàng Victoria.
- 1889: xử lý chất thải lần đầu tiên trên thế giới.
- 1970: Sulabh International là một Hội đồng NVS quốc tế được thành lập bởi Bindeshwar Pathak ở bang Bihar, Ấn Độ.
- 1980: xây dựng NVS công cộng kiểm soát tự động.

Theo đà văn minh của xã hội con người, nơi bài thải ngày càng tiến bộ thêm. Việc cư dân ở các quốc gia có đủ NVS, NVS như thế nào và nhất là hệ thống các NVS công cộng sẽ phản ánh trình độ văn minh, dân trí và sự lãnh đạo của chính quyền.

Rối rắm chuyện NVS

Đến nay, dân số bùng nổ, cái chuyện nhỏ ấy đã trở thành vấn nạn, ảnh hưởng không nhỏ đến sức khỏe, môi trường, mỹ quan và đến cả việc làm ăn (nhất là của ngành du lịch); trở thành chuyện “quốc sự” mà phải bàn ở cả cấp quốc hội, đến các hội nghị quốc tế. Cái chuyện bài thải ấy bức bách đến nỗi ở nhiều vùng nông thôn Ấn Độ, phụ nữ có một yêu cầu mới và khá lạ lùng cho cuộc sống hôn nhân của họ: có NVS, “Không có nhà vệ sinh, không có cô dâu” đã trở thành “khẩu hiệu” của họ.

Năm 2007, Hội nghị thượng đỉnh NVS Thế giới tổ chức ở thủ đô New Delhi-Ấn Độ với hơn 40 nước tham gia, để bàn các giải pháp và công nghệ có thể được sử dụng để đáp ứng nhu cầu cơ bản của việc bài thải cho gần một nửa dân số toàn cầu. Hội nghị đã công bố có khoảng 2,6 tỷ người, tương đương với 40% dân số toàn cầu không được sử dụng NVS sạch sẽ, trong đó Ấn Độ có 700 triệu người không có NVS, mặc dù theo lịch sử, Ấn Độ là nơi đầu tiên có NVS của loài người!.

Nga, một nước phát triển cũng được liệt vào danh sách những nước có

NVS của tù nhân ở trại tập trung Auschwitz, do Đức xây dựng ở Phần Lan

trên 10 triệu người không được sử dụng nhà vệ sinh đúng tiêu chuẩn. Đó là báo cáo của Tổ chức từ thiện Anh WaterAid được tờ Guardian trích đăng. Cùng nằm trong danh sách với Nga là Romania, Thổ Nhĩ Kỳ, Mexico, Brazil, Ai Cập, Morocco và nhiều nước khác. Cũng theo WaterAid, mỗi năm khoảng 2 triệu người, phần lớn là trẻ em thiệt mạng vì bệnh tiêu chảy, chủ yếu vì tình trạng thiếu vệ sinh.

Qua một nghiên cứu điều tra trong năm 2006 do Bộ Y tế và UNICEF Việt Nam tiến hành, chỉ có 18% hộ gia đình và khoảng 12% trường học ở nông thôn Việt Nam có NVS hợp vệ sinh theo tiêu chuẩn 08/2005/QĐ-BYT do Bộ Y tế ban hành. Trong khi đó, Chương trình mục tiêu Quốc gia về Cấp nước và Vệ sinh Môi trường Nông thôn lần II cho giai đoạn 2006-2010 đề ra mục tiêu là đến năm 2010, 100% trường học và 70% các gia đình ở nông thôn Việt Nam có nhà tiêu hợp vệ sinh. Mục tiêu này đến nay vẫn còn xa quá!

Người nước ngoài khi đi du lịch ở nước ta thì nổi ám ảnh lớn nhất là... NVS, nếu không cải thiện được vệ sinh và NVS công cộng thì nước ta vẫn chứng kiến cảnh 75% du khách “một đi không trở lại”. Vấn đề NVS và vệ sinh công cộng đã trở thành bộ mặt của quốc gia, thành vấn đề văn hóa chứ không đơn giản là vấn đề cá nhân hay nội bộ nữa.

Lợi thế từ NVS

Khoảng trước những năm 2000, ai đã từng du lịch Đà Lạt vào thời ấy hẳn còn nhớ những khổ sở phải chịu đựng về việc bài thải trong chặng đường dài, hoặc phải giải quyết “thiên nhiên”, hoặc vào những quán cơm bên đường mà điều kiện NVS chỉ ở qui mô gia đình mà phải phục vụ cho một hoặc nhiều đoàn du khách, không phải nói nhiều vì điều này chắc ai cũng từng nếm phải. Bước qua năm 2000, du khách thật sự ấn tượng và thích thú khi đi Đà Lạt, dừng chân ở nhà hàng Tâm Châu, một nơi rất hiếm thời bấy giờ có những dãy NVS, khô ráo và sạch tinh tươm được trang bị đầy đủ giấy vệ sinh, xà bông, máy sấy khô... dành cho du khách. Đến hôm nay, Tâm Châu đã phát triển lớn mạnh. Có nhiều yếu tố quyết định thành công của Tâm Châu và thiển nghĩ, một trong những yếu tố quyết định có lẽ là dãy NVS sạch sẽ, hiếm hoi thời đó đã kéo du khách cũng như các công ty du lịch đưa du khách ghé vào Tâm Châu chẳng?

Rộng ra trên thế giới và không kể đâu xa, Campuchia, một nước được đánh giá là phát triển kém Việt Nam gần 30 năm, thế nhưng đến thăm khu di tích Angkor, thành phố Xiêm Riệp, du khách chắc sẽ nhớ mãi những NVS được thiết kế màu sắc, kiểu dáng hài hòa với những đền đài cổ trong rừng thẳm và sạch tinh tươm, được bố trí khéo léo, làm cho du khách có cảm giác các NVS luôn ở trước mặt, rất thuận tiện và thoải mái, dù khu vực này rộng đến 1.850 km². Khu di tích Angkor này đã đón hơn 1 triệu khách du lịch vào 2009.

Thế mới thấy chuyện bài thải là của con người, xấu tốt đều từ con người mà ra. □

